

УДК 343.35

С.П. БОЛВІНОВ, Харківський національний університет внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНОГО ПОШУКУ ПЕРВИННОЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Ключові слова: неправомірна вигода, службова особа, організація

Одержання неправомірної вигоди службовою особою органу місцевого самоврядування є одним із найбільш розповсюджених проявів корупції, яка сьогодні охоплює майже всі сфери життєдіяльності українського суспільства, що ставить під загрозу національну безпеку, зумовлює низьку інвестиційну привабливість країни, гальмує розвиток економіки. Протидія одержанню неправомірної вигоди службовою особою органу місцевого самоврядування має бути одним із стратегічних напрямів наукового забезпечення стабілізації політичної, економічної та соціальної обстановки в Україні. Постійні трансформації корупційної злочинності, недостатня наукова розробленість питання оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації про одержання неправомірної вигоди службовими особами в органах місцевого самоврядування обумовлюють актуальність дослідження її організації.

Корумповані зв'язки, які тісно налагоджені в органах законодавчої, виконавчої та судової влади, призводять до встановлення їх залежності від кримінальних структур, що

забезпечує прийняття необхідних для них рішень, порушуючи чинне законодавство або існуючі суспільні норми. Лідери організованих злочинних угруповань приділяють особливу увагу пошуку та встановленню корупційних зав'язків саме серед службових осіб органів місцевого самоврядування [1, с.127].

Окремі проблеми організації протидії економічним злочинам розглядали у своїх працях А.І. Берлач, В.І. Василичук, В.О. Глушков, А.В. Губська, О.Ф. Долженков, Ю.П. Заблоцький, О.Є. Користін, В.С. Кубарев, А.Г. Лекарь, Д.Й. Никифорчук, С.І. Ніколяюк, В.Л. Оргинський, В.М. Пісний, М.М. Перепелиця, В.Д. Пчолкін, В.Р. Сливенко, М.В. Стацак, В.В. Шендрік та ін. Аналіз наукових праць вказаних авторів свідчить, що особливості організації оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації про одержання неправомірної вигоди службовими особами саме в органах місцевого самоврядування, досліджені ще не достатньо. Тому метою цієї статті є визначення організаційних особливостей оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації про одержання неправомірної вигоди службовими особами в органах місцевого самоврядування.

Для встановлення об'єктів, які відносяться до органів місцевого самоврядування, кожному оперативному працівнику кримінальної поліції важливо знати положення Закону України «Про місцеве самоврядування», зокрема структуру системи органів місцевого самоврядування. Основну інформацію про назву, кількість та місцезнаходження вказаних установ можна дізнатися з офіційних сайтів у глобальній мережі Інтернет.

Слід відзначити, що окремими чинниками, що зумовлюють необхідність використання мережі Інтернет у протидії одержанню неправомірної вигоди службовими в органах місцевого самоврядування, є: а) значна динаміка зростання інформаційних ресурсів,

які розміщуються у мережі та інформації, представленої у цифровому форматі, яка за дослідженням експертів щороку подвоюється; б) відносна рентабельність використання такого джерела інформації, оскільки це не потребує створення розгалуженої апаратно-програмної інфраструктури та залучення значної кількості працівників; в) можливість дистанційної роботи з інформацією та наявність спеціалізованого програмного забезпечення, що здійснює її автоматичний пошук та структурування за заданими користувачем параметрами; дозволяє частково компенсувати та заповнити прогалини в інформації, що надходить від гласних працівників [2, с.88].

Продовжуючи, зазначимо, що система органів місцевого самоврядування має наступний вигляд: а) територіальна громада; б) сільська, селищна, міська ради; в) виконавчі органи сільської, селищної, міської ради, старости; г) районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; г) органи самоорганізації населення. У зв'язку з тим, що територіальна громада та органи самоорганізації населення мають непостійний характер та базуються на організації населення без вираженого адміністративного органу, головними об'єктами протидії для оперативних підрозділів кримінальної поліції (далі – КП) залишаються сільська, селищна, міська ради та їх виконавчі органи, а також районні та обласні ради. Тому чітко окресливши коло об'єктів, які відносяться до органів місцевого самоврядування, можна збирати та аналізувати інформацію відносно кожного з них. Більшість з перелічених структурних одиниць має офіційний сайт в мережі Інтернет, який містить інформацію про: структуру, виконавчі органи, контакти (телефони, електронна адреса, графік роботи, місце розташування та ін.), рішення сесій, керівництво, депутатський корпус, комісії, районні конкурси, оголошення, законодавство, положення про діяльність та ін.

Далі необхідно визначити категорію осіб, від яких може бути отримано інформацію про одержання неправомірної вигоди службовою особою органів місцевого самоврядування. Варто розподілити таких осіб на дві групи, а саме: потерпілих від корупційних злочинів та осіб, які були свідками фактів одержання неправомірної вигоди чи брали участь у даному процесі. Володіючи інформацією про вказаний перелік осіб, далі слід розглянути питання про залучення таких осіб до негласного співробітництва та раціонально розставити їх з метою охоплення найбільш криміногенних об'єктів вказаної сфери.

У подальшому треба зібрати інформацію про всі можливі схеми вчинення досліджуваного виду злочинів в органах місцевого самоврядування, а також про осіб, які у зв'язку із займаною посадою та владними повноваженнями підпадають під категорію осіб із високим «корупційним ризиком». Для цього потрібно звертати увагу на службові телеграми, орієнтування, які надсилаються з департаментів кримінальної поліції підпорядкованим підрозділам, де повідомляють про вчинення нових злочинних схем на прикладі тієї чи іншої області. В кінці року, зазвичай, надсилаються огляди фабул, які були виявлені протягом всього року, на прикладі всіх областей по Україні.

З метою збору інформації про службових осіб, які становлять оперативний інтерес, варто проводити моніторинг засобів масової інформації (далі – ЗМІ) у частині вивчення інформації про одержання неправомірної вигоди службовими особами органів місцевого самоврядування. Так, засоби масової інформації – це преса (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, Інтернет тощо. В Україні діяльність ЗМІ регулюється законом «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [3] та низкою інших. Практика свідчить, що інформацію, яка становить оперативний інтерес, можна отримати під час

перегляду телепередач, новин, преси тощо на кримінальну тематику.

Аналіз результатів анкетування оперативних працівників КП свідчить про те, що одним із найбільш ефективних способів збору інформації про осіб, які становлять інтерес, є моніторинг глобальної мережі Інтернет, зокрема соціальних мереж. Крім того, як за практикою, ефективним джерелом отримання потрібної інформації є також оперативні обліки (бази даних) МВС України.

Логічним завершенням процесу збору відомостей повинно стати відповідне документальне оформлення, як правило, у вигляді справи. У разі, якщо така справа вже заведена, то оперативний працівник її вивчає, в протилежному випадку він займається її накопиченням, а саме збором відповідних відомостей, необхідних для якісного обслуговування об'єктів оперативного обслуговування.

Принагідно зазначимо, що одним з основних етапів успішної організації оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації про одержання неправомірної вигоди службовими особами в органах місцевого самоврядування є якісне їх планування під час вирішення конкретних завдань. Планування та проведення оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації – це пов'язані між собою дії працівників оперативних підрозділів КП.

Аналіз матеріалів практичної діяльності оперативних підрозділів КП дозволив визначити, що оперативні працівники планують роботу на певний період, а саме: складають щоденний план, план на місяць та півріччя. У плані обов'язково знаходять відображення цілі і завдання оперативних підрозділів КП на майбутній період, заходи, що підлягають виконанню для реалізації поставлених цілей і завдань, послідовність їх виконання, строки реалізації, виконавці, а також способи контролю за виконанням запланованих заходів.

Оперативні працівники КП повинні брати до уваги те, що при плануванні необхідно обов'язково враховувати наявні ресурси, обсяг майбутньої роботи, загальну та спеціальну підготовку виконавців майбутніх заходів та можливі зміни оперативної обстановки.

Виконання запланованих заходів оперативними працівниками НП повинно здійснюватися з дотриманням законності, своєчасності здійснення пошукових та оперативно-розшукових заходів, використання можливостей негласного апарату. У ході такого виконання можуть виникати обставини, які будуть потребувати корегування запланованих дій, складення додаткового плану.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що планування організації оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації про одержання неправомірної вигоди службовими особами в органах місцевого самоврядування та якісне виконання запланованих дій є одним із головних чинників, завдяки яким можна досягти поставлених оперативними працівниками КП результатів.

Важливе місце у процесі організації також займає такий структурний елемент, як взаємодія з різними суб'єктами протидії одержанню неправомірної вигоди службовими особами органів місцевого самоврядування. Однією з найважливіших умов успішного вирішення організації оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації про одержання неправомірної вигоди службовими особами в органах місцевого самоврядування є правильна організація їх внутрішньої і зовнішньої взаємодії. На жаль, сьогодні саме низький рівень її організації є однією з істотних обставин, що негативно впливають на процес протидії одержанню неправомірної вигоди службовими особами в органах місцевого самоврядування.

Далі вважаємо доцільним систематизувати процес взаємодії суб'єктів протидії одержанню неправомірної вигоди службовими

особами органів місцевого самоврядування шляхом розподілу на дві групи: внутрішню та зовнішню.

Першу групу, складають:

1. Підрозділи кримінальної поліції, а саме: 1) карного розшуку; 2) боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми; 3) захисту економіки; 4) міжрегіональні територіальні органи кіберполіції; 5) між регіональні територіальні органи протидії наркозлочинності.

2. Слідчі підрозділи.

3. Патрульна поліція, а саме: 1) дорожня патрульна поліція; 2) групи реагування; 3) поліцейські дільниці.

Другу групу складають ті суб'єкти, з якими найбільш часто відбувається взаємодія, зокрема: 1) з органами влади та управління (обласні адміністрації); 2) з правоохоронними органами (органи прокуратури, служби безпеки, фіскальної служби); 3) з державними установами, організаціями, підприємствами, інспекціями (державною фінансовою інспекцією, агенством земельних ресурсів тощо); 4) із засобами масової інформації та населенням.

Як свідчить практика, найбільш активним суб'єктом зовнішньої взаємодії виступають обласні державні адміністрації. Так, для прикладу, при обласних адміністраціях діє «гаряча лінія боротьби з корупцією». І наприкінці кожного місяця отримана інформація направляється до управління захисту економіки НП, за результатами розгляду якої приймаються відповідні рішення і робляться висновки.

Наступним варто зупинити увагу на зовнішній взаємодії з правоохоронними органами. Так, Положенням «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією» визначено наступні завдання координації у сфері протидії корупції: визначення основних напрямів за-

побігання і протидії кримінальній корупції на основі структури, динаміки злочинів та прогнозування тенденцій розвитку цих негативних явищ; розробка, узгодження і виконання спільних заходів, спрямованих на своєчасне виявлення, розкриття, припинення та попередження корупційних проявів, усунення причин та умов, що їм сприяли; підготовка пропозицій з удосконалення законодавства, спрямованих на підвищення ефективності протидії корупції.

Рівність суб'єктів координаційної діяльності при визначенні проблемних питань щодо запобігання і протидії корупції, а також при розробці пропозицій щодо заходів, спрямованих на їх подолання, закріплена в якості основного принципу такої координації [4].

Основною формою координації правоохоронних органів у сфері протидії корупції є проведення координаційної наради керівників правоохоронних органів.

Також доцільно приділити увагу взаємодії оперативних працівників НП із засобами масової інформації. Відповідно до наказу МВС України «Про вдосконалення взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації», роль посередника між Національною поліцією та ЗМІ під час протидії злочинам відіграє Департамент зв'язків із громадськістю. На цей департамент, відповідно до означеного наказу, покладаються такі завдання: 1) забезпечення надання засобам масової інформації об'єктивної інформації про діяльність міліції шляхом активізації співпраці з редакціями ЗМІ, сприяння журналістам у висвітленні щоденної праці та конкретних здобутків працівників органів внутрішніх справ, окремих органів та підрозділів під час виконання ними своїх службових обов'язків, поліпшення особистої безпеки журналістів; 2) розвиток відкритості в діяльності органів внутрішніх справ шляхом забезпечення оперативного реагування на

інформаційні запити редакцій засобів масової інформації, надання фахових коментарів щодо резонансних подій та інших суспільно важливих аспектів діяльності органів внутрішніх справ; 3) покращення зворотного зв'язку між органами внутрішніх справ і засобами масової інформації шляхом об'єктивної перевірки критичних матеріалів про діяльність міліції, оперативного інформування редакцій про результати таких перевірок та вжиті заходи реагування, упровадження системи заохочення представників ЗМІ за конструктивну критику та об'єктивне висвітлення роботи міліції; 4) розширення використання сучасних інформаційних технологій для налагодження взаємовигідних комунікацій між органами внутрішніх справ і редакціями засобів масової інформації, спрощення доступу журналістів до актуальної інформації про діяльність міліції [5].

Останнім елементом організаційної структури протидії одержання неправомірної вигоди службовими особами в органах місцевого самоврядування оперативними підрозділами КП є контроль за організацією оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації.

Контроль керівництва оперативного підрозділу КП за організацією оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації можна віднести до внутрішнього контролю за роботою підлеглими. Водночас, під час службової діяльності за працівником оперативного підрозділу здійснюється контроль і з боку Національної поліції, Департаменту, підрозділів внутрішньої безпеки. Даний контроль відбувається всередині системі. Проте, варто не забувати, що оперативний працівник перебуває ще й під постійним наглядом спільноти, ЗМІ, органів прокуратури тощо.

В результаті аналізу наведеного констатовано, що особливостями організації опе-

ративного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації про одержання неправомірної вигоди службовими особами в органах місцевого самоврядування є такі: 1) ретельне планування і вчасне виконання запланованих пошукових заходів; 2) акцентуація уваги на зовнішній взаємодії, в рамках якої отримується значна кількість первинної оперативно-розшукової інформації; 3) ретельний підбір і розстановка позаштатних негласних працівників на об'єктах, пов'язаних із підвищеним рівнем корупційних ризиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заблоцький Ю. П. Оперативний (ініціативний) пошук інформації щодо одержання службовими особами неправомірної вигоди / Ю. П. Заблоцький // Науковий вісник НАВС. – 2014. – № 2. – С. 126–136.
2. Неманов А. Ю. Інформаційно-аналітичне забезпечення ОРД підрозділів оперативної служби МВС України у протидії отриманню та наданню неправомірної вигоди / Неманов А. Ю. // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 16 травня 2013). – Харків, 2013. – С. 86–91.
3. Закон України «Про друковані засоби масової інформації» : від 16.11.1992 р., № 2782–ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>.
4. Спільний наказ Генерального прокурора України та керівників правоохоронних органів «Про затвердження Положення про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією» : від 26.04.2012 р., № 43/375/166/353/284/241/290/256 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0043900-12>.
5. Наказ МВС України «Про вдосконалення взаємодії органів внутрішніх справ із

засобами масової інформації» : від | 25.03.2010 р., № 88.

Болвінов С. П. Організаційні особливості оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації про одержання неправомірної вигоди службовими особами в органах місцевого самоврядування / С. П. Болвінов // Форум права. – 2015. – № 5. – С. 10–15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_5_4.pdf

Удосконалено типову схему організації оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації про одержання неправомірної вигоди службовими особами в органах місцевого самоврядування оперативними підрозділами кримінальної поліції. Визначено категорії осіб, від яких може бути отримано первинну інформацію про одержання неправомірної вигоди службовою особою органів місцевого самоврядування. Встановлено, що зважаючи на різноплановість діяльності кожного з відділів та підрозділів кримінальної поліції, для зручності в користуванні та систематизації інформації, отриманої в процесі оперативного обслуговування органів місцевого самоврядування, необхідно активізувати заведення документальних справ щодо об'єктів та сфер місцевого самоврядування, а також наповнення відповідних баз даних інформацією яку можна використати в процесі оперативно-службової діяльності.

Болвинов С.П. Организационные особенности оперативного поиска первичной оперативно-розыскной информации о получении неправомерной выгоды должностными лицами в органах местного самоуправления

Усовершенствована схема организации оперативного поиска первичной оперативно-розыскной информации о получении неправомерной выгоды должностными лицами в органах местного самоуправления оперативными подразделениями криминальной полиции. Определены категории лиц, от которых может быть получено первичную информацию о получении неправомерной выгоды должностным лицом органов местного самоуправления. Установлено, что, несмотря на разноплановость деятельности каждого из отделов и подразделений криминальной полиции, для удобства в использовании и систематизации информации, полученной в процессе оперативного обслуживания органов местного самоуправления, необходимо активизировать заведения документальных дел по объектам и сферам местного самоуправления, а также наполнения соответствующих баз данных информацией, которую можно использовать в процессе оперативно-служебной деятельности.

Bolvinov S.P. Organizational Features Quick Search of the Primary Operational and Investigative Information on Obtaining Illegal Benefits Officials in Local Government

It was improved scheme of operative search of the primary operational and investigative information on obtaining illegal benefits officials in local government operational units of criminal police. Defined categories of persons from which can be obtained basic information about how to obtain undue advantage by an official of the local government. It was found that in spite of the diversity of the activities of each of the departments and units of the criminal police, for ease of use and systematization of information obtained in the course of operational services of local governments, to intensify places documentaries cases of objects and areas of local government, as well as filling the appropriate databases information that can be used in the course of operational activity.